

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
Kereskedelmi, Vendéglátóipari
és Idegenforgalmi Kar

PILIS TELEPÜLÉS KÖZMŰVELŐDÉSÉNEK ÉS ÉRTÉKTÁRÁNAK
A VIZSGÁLATA

COMMUNITY CULTURE'S AND LOCAL VALUE'S INVESTIGATION
IN THE TOWN OF PILIS

Témavezető:

név: Dr. Benkei-Kovács Balázs
beosztás: főiskolai docens

Készítette:

név: Laczkó Levente Bálint
szak közösségsszervezés
specializáció: kulturális közösségsszervező
tagozat: nappali
év: 2023

Kézirat lezárásának dátuma: 2024. május 25.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	5
1.1. TÉMAVÁLASZTÁS, A DOLGOZAT CÉLJA, PROBLÉMAFELVETÉS	5
1.2. ALAPFOGALMAK.....	5
1.2.1. A kultúra fogalmának megközelítései	5
1.2.2. A közművelődés, avagy a közösségi művelődés mivolta	6
1.2.3. Jogsabályi háttér	6
1.2.4. Az értékgyűjtés szabályozása és módszertana	8
2. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS MÓDSZERTANA ÉS IDŐBELI ÜTEMEZÉSE	11
3. A VIZSGÁLT TELEPÜLÉS JELLEGZETESSÉGEI.....	12
3.1. A TELEPÜLÉS ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI.....	12
3.2. A TELEPÜLÉS RÖVID BEMUTATÁSA	12
4. A KÖZMŰVELŐDÉS HELYI SZÍNTEREI	14
4.1. A KÖZMŰVELŐDÉS HELYI SZÍNTEREI.....	14
4.1.1. A Pilisi Széchenyi Népfőiskola	14
4.1.2. A volt kultúrház	14
4.1.3. Könyvtár.....	14
4.1.4. Közösségi ház.....	15
4.1.5. Művelődési ház.....	15
4.2. A JELENLEG MŰKÖDŐ KULTURÁLIS SZÍNTEREK VIZSGÁLATA, ISMERETE	15
4.2.1. Kármán József Városi Könyvtár.....	15
4.2.2. Csernai Pál Művelődési Ház.....	16
5. PILIS TELEPÜLÉS KÖZMŰVELŐDÉSÉNEK HELYZETE, ELEMZÉSE	17
5.1. A TELEPÜLÉSEN MŰKÖDŐ CIVIL ÉS VALLÁSI KÖZÖSSÉGEK KULTÚRAKÖZVETÍTŐ SZEREPE	17
5.1.1. Civil szervezetek	17
5.1.2. A történelmi egyházak jelenléte a városban	18
5.2. A TELEPÜLÉS KULTURÁLIS ÉLETÉT SZÍNESÍTŐ EGYKORI ÉS JELENLEGI RENDEZVÉNYEK	19
5.2.1. A település hírnevét öregbítő rendezvények	19
5.2.2. Egykori, ma már nem megrendezett rendezvények.....	21
6. KULTURÁLIS RENDEZVÉNYEK MEGÍTÉLÉSE LAKOSSÁGI ÉS SZAKÉRTŐI SZEMMEL, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PILISI SZÜRETI BÁL ÉS FELVONULÁSRA ÉS A VÁROSNAPRA.....	22
7. A LAKOSSOK ELKÜLÖNÍTÉSE A HELYI KULTURÁLIS ÉLETRŐL VALÓ VÉLEKEDÉS ALAPJÁN	24
7.1. KONZERVATÍV, PASSZÍVAN ELUTASÍTÓ SZEGMENS.....	24
7.2. LELKES RÉSZTVEVŐI SZEGMENS	25

7.3.	KRITIKUS, DE NYITOTT SZEGMENS.....	25
8.	PILIS VÁROS TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁGÁNAK VIZSGÁLATA	27
8.1.	A PILISI TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁG TÖRTÉNETE AZ ALAPÍTÁSTÓL NAPJAINKIG	27
8.2.	AZ ÉRTÉKTÁR TELEPÜLÉSI SZINTŰ MODELLJE	28
8.3.	EGYÉNI VÉLEMÉNYEK AZ ÉRTÉKTÁRI MUNKA SZOLGÁLATÁBAN	29
8.4.	AZ ÉRTÉKTÁR GYŰJTEMÉNYE	29
8.5.	AZ ÉRTÉKTÁR FEJLESZTÉSI TERVE.....	30
8.6.	KIEMELT ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI SZINTEN	30
8.7.	AZ ÉRTÉKTÁR KOMMUNIKÁCIÓJA.....	31
9.	HELYI ÉRTÉKEK ISMERETE ÉS FONTOSSÁGA A VIZSGÁLT TELEPÜLÉSEN A JELENLEGI IDŐSZAKBAN.....	33
10.	ÖSSZEFOGLALÁS: FEJLESZTÉSEI JAVASLATOK A PILISI KÖZMŰVELŐDÉS ÉS ÉRTÉKŐRZÉS FEJLESZTÉSÉRE.....	36
	IRODALOMJEGYZÉK	39

ABSZTRAKT

A kutatás elméleti háttéréül neves kultúra antropológusok kultúra meghatározása kerül bemutatásra a dolgozat első részében, amelyet a hazai közművelődés jogszabályi háttérének elemzése követ.

A kutatásom során Pilis Város közművelődését és értéktárát vizsgáltam, a település közművelődésének a lakosságra gyakorolt múltbeli, jelenlegi hatását elemeztem. Fő kutatási kérdéseim az alábbiak: *Hogyan vélekednek a helyben élők a településen megrendezendő eseményekről és a települési kulturális intézmények szakmai működéséről?*, *A lakosság körében mennyire ismertek a helyi értékek?*, *A településen működő Települési Értéktár Bizottság a helyi értékeket hogyan mutatja be?*.

A kutatás módszertani gerincét a helyi lakosok, illetve szakemberek célcsoportjai körében készített félig strukturált interjúk képezik, amelyeket a tartalomelemzés módszerével dolgoztam fel, Babbie (2017) alapján. A szakértői minta kiválasztása a város vezető kulturális intézményeit szólítja meg, míg a lakosság körében szélesebb körű adatfelvétellel, 3 generáció bevonásával készült el az interjú (n=9). Az interjúalanyok kiválasztása célzott megkeresésen alapul.

A kutatás eredményeként a lakossági interjúk tartalomelemzése során a kulturális életről való vélekedésük alapján szétválasztásra került 3 különböző csoport: a *konzervatív, passzívan elutasító* csoport, a *kritikus, de nyitott* és a *lelkes résztvevők* klaszterei. A kulturális rendezvények közül kiemelten vizsgáltam a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás* és a *Városnap* programokat. Az interjúk alapján egyértelműen látható volt, hogy míg a *Szüreti Bálnak* a város kulturális életében kiemelkedő szerepe van, addig a *Városnapról* a helyi lakosok rossz véleménynel bírnak.

A szakértői interjúkból kiolvasható volt, hogy a lakosság körében jelenleg egyfajta érdektelenség figyelhető meg a megrendezett események tekintetében, megállapítható, hogy a helyi lakosokat egyfajta passzivitás és szkepticizmus jellemzi az értéktár bővítésével kapcsolatban is.

Az összegzésben készült SWOT analízis nyomán fejlesztési javaslatokat fogalmaztam meg a helyi közművelődés és értékgyűjtés fellendítése céljából.

Eredményemnek tekintem, hogy a kutatásom elkészülte után a döntéshozókkal ismerttettem azt és így együtt tudtunk gondolkodni a fejlesztések elindításában. A helyi kulturális koncepció kialakításához segítőnek kértek fel. Ezen felül a Képviselő-testület felkért, hogy legyenek tagja a Települési Értéktár Bizottságnak.

1. BEVEZETÉS

1.1. TÉMAVÁLASZTÁS, A DOLGOZAT CÉLJA, PROBLÉMAFELVETÉS

A kutatás témája Pilis Város közművelődésének és értéktárának vizsgálata, tágabb értelemben a település közművelődésének a lakosságra gyakorolt múltbeli, jelenlegi továbbá jövőbeli hatásának elemzése, különös tekintettel a hagyományápolásra és értékörzésre.

A témaválasztás személyes indításaként az vezérelt, hogy Pilis település a lakóhelyem, szülővárosom. A településen évek óta aktívan tevékenykedem, lokálpatriótaként vagyok jelen a közéletben.

Számomra nagyon fontos, hogy közösségben éljünk és ápoljuk a hagyományainkat. Valam, hogy egy település életében nagyon fontos a hagyományok ápolása, mert enélkül gyökerét veszített helyként csak vegetálni fog. És ha nem őrizzük az értékeinket, ha nem éljük meg a múltunkat akkor felesleges minden, mert akkor csak leszünk, de nem élünk és főleg nem virágzunk.

A kutatás célja, hogy Pilis település közművelődésébe nyújtson betekintést, különös tekintettel a városban található kulturális intézményekről alkotott vélemények feltárása a település kulturális életének és értéktárának a vizsgálata révén.

Célom, hogy megvizsgáljam Pilis település közművelődésének a lakosságra gyakorolt hatását az alábbi kérdések segítségével:

- Hogyan vélekednek a helyben élők a településen megrendezendő eseményekről? Mit gondolnak a települési kulturális intézmények szakmai működéséről?
- A Városban működő önszerveződő közösségek mennyire aktívak? Milyen kulturális feladatokat végeznek?
- A lakosság körében mennyire ismertek a helyi értékek?
- A településen működő Települési Értéktár Bizottság a helyi értékeket hogyan mutatja be?

1.2. ALAPFOGALMAK

1.2.1. A kultúra fogalmának megközelítései

A kultúra egy többértelmű kifejezés.

Neves kultúra antropológusok a kultúrát többféleképpen közelítik meg. Az alábbiakban a kultúrával kapcsolatos meghatározásaikat és a fogalmak összehasonlítását tekintjük át Grad-Gyenge, et al., (2018), Hofstede & Hofstede (2008), Andorka (2006) munkái alapján.

Kroeber és Kluchohn az 1940-es években rengeteg kultúrával foglalkozó meghatározással foglalkoztak, és másokhoz hasonlóan ők is létrehozták személyes, kultúrára vonatkozó

meghatározásokat, miként a kultúra viselkedés, amiket szimbólumok határoznak meg. (Grad-Gyenge , Kiss, Legeza, Pontos, & Tomori, 2018)

Geert Hofstede szociálpszichológus szerint a kultúra egy kollektív szellemi program, célja a differenciálás az, hogy bizonyos emberi közösségeket megkülönböztethessünk más emberi közösségektől. (Grad-Gyenge , Kiss, Legeza, Pontos, & Tomori, 2018)

Hofstede egy hagyománymodellre építi elméletét: a legfontosabb ebből a szempontból az adott társadalomban meglévő értékek (ez alkotja nála a kultúra központi magvát), amit társadalmi rítusok követnek (vallásos és civil szertartások) a harmadik szinttől, pedig a hősök, a minták és példaképek találhatók, legfelül, pedig a szimbólumok hálózata. (Hofstede & Hofstede, 2008)

Andorka Rudolf sokkal tágabban értelmezi a kultúrát. A kultúra fogalmába tartozik a művészet. Nélkülözhetetlen ezen túl a mesterségesen készült tárgyak, a normák és értékek. (Andorka, 2006)

1.2.2. A közművelődés, avagy a közösségi művelődés mivolta

„A »közművelődés« és »közösségi művelődés« kifejezések egymás rokon értelmű szavai. A közösségi művelődés kifejezés közbeszédbe való beemelése célja, hogy minél szélesebb körben kapjon hangot az, hogy a közművelődési intézmények által végzett feladatok középpontjában mindig a nép áll. (Arapovics & Vercseg , 2017)

A kulturális szektor azon ága, amelynek a főfeladata közösségi művelődés minél szélesebb elterjesztése azok állami, önkormányzati és egyéb forrásokból, speciális szabályok szerint működnék. Ebbe a fogalomba tartozik az egyének és közösségeket segítő rendszer, amely lehetőséget nyújt önmagunk művelésére, közösségek létrehozására. A közművelődés fogalma alatt a társadalom, olyan tanulását értjük, ami jelenlétet, aktivitást igényel és valamilyen helyhez kapcsolható. (Arapovics & Vercseg , 2017)

1.2.3. Jogszabályi háttér

Hazánkban az 1997. évi CXL. törvény – a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről – (*kulturális törvény*) fektette le a helyi közművelődés szabályait.

A jogszabály 76. §-a úgy határoz, hogy minden települési önkormányzatoknak kötelező feladata a helyi közművelődési tevékenység támogatása.

A kulturális törvény 7 közművelődési alapszolgáltatásokat határozott meg.

1. táblázat: Közművelődési alapszolgáltatások

művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása,
a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése,
az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása,
a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása,
az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása,
a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása, valamint
a kulturális alapú gazdaságfejlesztés.

Forrás: 1997. évi CXL tv. 76§ (3)

A települési önkormányzatok meghatározó feladatává vált a kulturális területen *művelődő közösségek létrehozása*. (1997. évi CXL. tv., 76§ (4))

- A 1000 fő lakosságszám feletti községek számára a *művelődő közösségek létrejöttén kívül* legalább egy további közművelődési alapszolgáltatást köteles megszervezni.
- Az 5000 fő lakosságszám felett az alapszolgáltatáson felül (*művelődő közösségek*) legalább két közművelődési szolgáltatás biztosítása kötelező.
- A megyei jogú városban és a fővárosban az összes szolgáltatás biztosítása kötelező (1997. évi CXL. tv., 76§ (5-7))

1. ábra: Közművelődési intézmény típusa és alapszolgáltatásai településtípusonként

Község				Város			Megyei jogú város, fővárosi kerület
közösségi szintér			Művelődési ház	Művelődési ház	Művelődési központ	Kulturális központ	• művelődési ház • művelődési központ • kulturális központ
1000 fő alatt	1000 és 5000 fő között	5000 fő felett					
Művelődő közösségek	Művelődő közösségek		Művelődő közösségek	Művelődő közösségek		Teljeskörű	Teljeskörű
	+1 kötelezően választandó alapszolgáltatás	+2 kötelezően választandó alapszolgáltatás	+2 kötelezően választandó alapszolgáltatás	+2 kötelezően választandó alapszolgáltatás	+4 kötelezően választandó alapszolgáltatás		

Forrás: saját szerkesztés az 1997. évi CXL. törvény alapján

A kulturális törvény 77. §-a alapján a települési önkormányzatnak a közművelődési alapszolgáltatások folyamatos hozzáférhetősége érdekében közösségi színteret vagy közművelődési intézményt szükséges működtetnie.

A közművelődési intézmény vagy közösségi szintér fenntartója, működtetője lehet az állam, a települési önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat, önkormányzati társulás, valamint közművelődési megállapodás keretében egyház, egyéb szervezet vagy magánszemély.

2. táblázat: Közművelődési intézmény típusok

művelődési ház
művelődési központ
kulturális központ
többfunkciós közművelődési intézmény
népfőiskola
népi kézműves alkotóház
gyermek-, illetve ifjúsági ház
szabadidőközpont

Forrás: 1997. évi CXL tv. 77§ (5)

Az 1997. évi CXL. törvény, továbbá a 20/2018. (VII: 09.). EMMI rendelet megfelelő paragrafusai, illetve bekezdései a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi szinterek követelményeit szabályozza.

A törvény részletesen rendelkezik arról, hogy a közművelődési intézményeknek milyen közösségi terekkel és hogy ezeknek a közösségi tereknek hány fő befogadására kell alkalmasnak lennie.

A közművelődési intézmények követelményeiről a művelődési házak esetében úgy határoz az ide vonatkozó paragrafus, hogy legalább három közművelődési alapszolgáltatást kell biztosítani, továbbá tevékenysége településrésze, kerületre, egy településre vagy több községre terjed ki.

A népfőiskolának legalább az 1997. évi CXL. törvény 76. § (3) bekezdés c) pontja szerinti közművelődési alapszolgáltatást kell biztosítani, mely *az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása* alapszolgáltatást öleli fel. (1997. évi CXL, tv)

1.2.4. Az értékgyűjtés szabályozása és módszertana

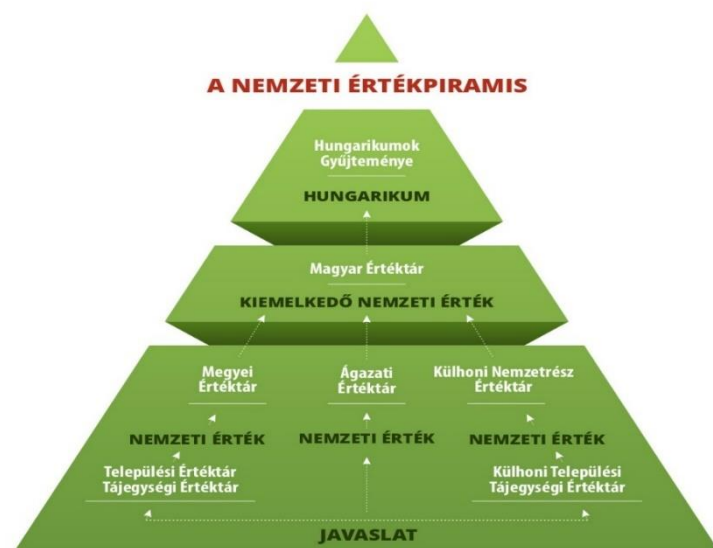
A magyar nemzeti értékek szabályozásáról a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény rendelkezik, amely szabályozza az értékörzés és az értékgyűjtés feltételeit. (Nemzeti Művelődési Intézet, 2016)

A törvény célja egy komplex rendszer kiépítése volt, amelynek középpontjában a nemzeti értékpiramis áll. A piramis a szubszidiaritás elve alapján építkezik: legalul helyezkednek el a települési értékek, a következő szinten tájegységi értékek állnak. Ezt követi a megyei értéktárak, valamint az ágazati és a külhoni értéktárak rendszere. Az országos értékek felett kiemelet csúcsteljesítményként helyezkedik el a hungarikum gyűjtemény. (Nemzeti Művelődési Intézet, 2016)

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény a települési értéktár fogalmat az alábbiakban határozta meg: „a települési önkormányzat területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény; ahol e törvény települési értéktárat említ, az alatt a kerületi értéktárat is érteni kell” (2012. évi XXX. tv., 1§ (1) p))

Az alulról építkező értéktárak felterjesztési mechanizmusában kiemelt szerepet játszik a helyi szinten működő helyi értéktárak csapata. A helyi értéktárak legalább 3 főből álló bizottság felügyeli. Vannak olyan értéktárak, amelyek működésében civil szervezetek játszanak elsődleges szerepet (pl. Göd és Fót városa) és vannak olyanok, amelyek esetében a helyi önkormányzatok és közszolgáltatást ellátó intézmények játszik a főszerepet (pl. Vác) (Farkas, Benkei-Kovács, & Vácziné Takács, 2021)

2. ábra: A nemzeti értékpiramis

Forrás: piramis3 [kép online] Elérhető: [Hozzáférés dátuma: 2023. 10. 27.]

Települési értéktár bizottságokat a települési önkormányzatok hozhatnak létre önkéntes alapon, melyeknek a tagjai bárki lehet, akit egy település, egy közösség a tagjává választ. A települési értéktár bizottság feladata felkutatni a helyben fellelhető értékeket, melyekről javaslatot szükséges készíteni, hogy a települési értéktárba kerülhessenek. A helyi értéktárak célja a lokálpatriotizmus erősítése a lakosok körében. A Nemzeti Művelődési Intézet által javasolt értéktári feladatok módszertana az alábbi 15 pontban foglalhatóak össze: (3. számú táblázat)

**3. táblázat: A Nemzeti Művelődési Intézet települési értéktárak létrehozásakor
alkalmazandó módszertana**

1.	1. egyeztetés a település vezetőivel és lakosaival
2.	önkéntesek bevonása az értéktárba;
3.	helyi intézmények megszólítása;
4.	tréningek és képzések tartása;
5.	interjúk, kérdőívek készítése, alulról építkező értékgyűjtés, szomszédsági munka
6.	közösségi beszélgetések generálása;
7.	a személyes interjúk készítése a lokálpatrióta lakosokkal;
8.	civil értékgyűjtő csoportok létrehozása;
9.	értékeket bemutató rendezvények szervezése;
10.	a települési értéktárak segítése;
11.	értékek adminisztrációja, archiválása és regisztrációja az értéktárba;
12.	értéktár klubok létrehozása;
13.	az értékek gazdaságfejlesztési aspektusainak vizsgálata;
14.	pályázati támogatások biztosítása;
15.	helyi szintű programok biztosítása

Forrás: (Nemzeti Művelődési Intézet, 2016)

2. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS MÓDSZERTANA ÉS IDŐBELI ÜTEMEZÉSE

A kutatás során kvalitatív módszerek segítségével vizsgáltam meg a szakértők és a lakosság közművelődésével és értéktárával kapcsolatos nézeteit.

Az adatgyűjtés félig strukturált interjúkkal történt, amelyeket a tartalomelemzés módszerével dolgoztam fel, Babbie (2017) ajánlásait követve.

A félig strukturált interjúk két célcsoportja volt: a *szakértői minta* elemszáma alacsony (3 fő). Szakértőként egy helyi kulturális egyesület, a Városi könyvtár, illetve a helyi művelődési ház vezetőit kérdeztem meg. A *lakosság körében* szélesebb körű adatfelvételre került sor, 3 korcsoport bevonásával, 9 interjú elkészítése révén. Az interjúalanyokat korcsoportonként az x, y és z generációk meghatározásai szerint, és nemenként nemi megoszlásuk tekintetében arányosan vontam be a vizsgálatba, kiválasztásuk célzott megkeresésen alapult.

A hangrögzítő eszközzel felvett interjúk begépelésre kerültek, az információk anonim módon kerültek felhasználásra, minden személyes adat törlésre került az átiratokban. A szövegátiratok adattisztítását követően a hangfelvételek megsemmisítésre kerültek. Az interjúalanyok nézetei kódszámokkal szerepelnek az eredmények feldolgozásában. (Lásd 4. táblázat).

A melléklet I. számmal a szakértői, II. számmal a lakossági interjúk kérdéseit és III. számmal a kutatás időbeli ütemezését tartalmazza.

4. táblázat: Interjúalanyok kódszámai

Interjú sorszáma	Kódnév	Lakossági/szakértői	Interjú ideje	Generáció
1.	Szakint1	szakértői	2023. 07. 13.	nem releváns
2.	Szakint2	szakértői	2023. 07. 31.	nem releváns
3.	Szakint3	szakértői	2023. 08. 10.	nem releváns
4.	Szakint4	szakértői	2023. 09. 13.	nem releváns
1.	Lakint1	lakossági	2023. 09. 26.	Y
2.	Lakint2	lakossági	2023. 09. 26.	X
3.	Lakint3	lakossági	2023. 09. 27.	X
4.	Lakint4	lakossági	2023. 09. 27.	X
5.	Lakint5	lakossági	2023. 09. 27.	X
6.	Lakint6	lakossági	2023. 09. 28.	Y
7.	Lakint7	lakossági	2023. 09. 29.	Y
8.	Lakint8	lakossági	2023. 10. 02.	Z
9.	Lakint9	lakossági	2023. 10. 02.	Z

Forrás: saját szerkesztés saját adatokból

A személyes beszélgetések során a félig strukturált interjúk módszert használtam, azonban adtam lehetőséget az interjúalanyokkal való kötetlen beszélgetésre is, illetve volt arra is példa, hogy egy-egy gondolat mélyebb kifejtése vagy egy nézőpont miatt közbülső kérdések feltevésére is szükség volt. (Cserné Adermann & Ponyi, 2018).

3. A VIZSGÁLT TELEPÜLÉS JELLEGZETESSÉGEI

3.1. A TELEPÜLÉS ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

Pilis Város Pest vármegye déli részén a monori járásban található, a Dunától keletre. Budapesttől 46 kilométerre található. A várost átszeli a 4 – es számú főút. Északról az M4-es autópályáról lehet megközelíteni. A hazai vasútvonalak közül a Budapest–Cegléd–Szolnok-vasútvonal érinti, amelynek egy megállási pontja van itt, Pilis vasútállomás.

Pest vármegyében 21 olyan település található, amely 10.000 és 15.000 fő népességgel rendelkezik. Pilis település is ebbe a kategóriába esik. Lakosságszáma 12.350 fő (nyilvantarto.hu, 2023), jogállása város. A 90-es években elkezdődött és egyre inkább felerősödött szuburbanizációs folyamatoknak köszönhetően a település népessége bő 23 év alatt több, mint 1/3-ával növekedett. (népesség.com, n.d.)

3.2. A TELEPÜLÉS RÖVID BEMUTATÁSA

Az első ismert írásos emlék 1326. évi esztendőből származik, melyben már Pilis néven említik a települést. A török hódoltságot a település átvészelte, majd a törökök kivonulásakor a település teljesen elpusztult, a lakosság elmenekült. (Szabó, Közhírré tétetik, 2017) „Az 1696-os feljegyzések szerint Pilis és a környékbeli falvak lakatlanok, az adózók listáján nem szerepeltek. A volt földbirtokosok elmenekültek, vagy a török elpusztította őket.” (Szabó, Jelentős pilisi személyek, 2015, old.: 9)

Az 1757-es összeírásokban Pilis már Beleznay János neve alatt szerepel, belőle vált lett a terület tulajdonosa, Grassalkovich Zsuzsanna feleségén keresztül. II. Beleznay János a kihalt, kipusztult vidékre a Nógrád megyei Szirákról lutheránus tótokat telepített be és felépítette a településen kastélyát. (Szabó, Jelentős pilisi személyek, 2015)

II. Beleznay János fia, Miklós apja halála után átvette a birtok irányítását. Miklós a protestáns egyházpolitika területén jelentős tevékenységet végzett. A pilisi evangélikusok templomépítését bőkezűen támogatta. Feleségével Podmaniczky Annával felépítették a Sárgakastélyt a csónakázó tóval. Nagy udvartartást vezettek, rengeteg nagy befolyással rendelkező személy megfordult a birtokon. Beleznay Miklós és felesége, az irodalmi élet nagy pártolói és bőkezű támogatói voltak. Ebben az időben még elég ritkák voltak az irodalmi szalonok előfordulása, de a legismertek Podmaniczky Annáé voltak, amely Pesten, Pilisen és Bugyin voltak. Ezeken a rendezvényeken Kazinczy, Bessenyei, Kármán József is megfordult. Kármán József egyik leghíresebb regényét, a Fanni hagyományai-t ezen a településen, Pilisen írta. (Szabó, Jelentős pilisi személyek, 2015)

A Beleznay János által épített fehérekastélyt és vele együtt a birtokot 1836-ban báró Nyári Antal megvette az elszegényedő és széthullott Beleznay családtól. Az ezt követő

időszakban a többi Beleznay örökös is eladogatta a rájuk eső területet, így megjelentek az új földbirtokos családok Pilisen: Gubányi Mihály, Kakucsai Libner József és Schumayer Róza. (Szabó, Jelentős pilisi személyek, 2015)

Schumayer Róza nagy műveltségű nő volt, több nyelven beszélt, költői tehetség volt. Könyveit Pilisi Róza néven jelentette meg. „Irodalmi” szalonja volt Pesten és Pilisen. Az itteni szalonnak is sok nevezetes vendége volt. Apponyi Albert a Trianoni békepaktum aláírója, Wekerle Sándor pénzügyminiszter, gróf Szapáry Sándor, báró Nyáry Gyula, Gubányi Károly, Libner József és Krúdy Gyula is. (Szabó, Jelentős pilisi személyek, 2015)

4. A KÖZMŰVELŐDÉS HELYI SZÍNTEREI

4.1. A KÖZMŰVELŐDÉS HELYI SZÍNTEREI

A település életében már az 1900-as évek elejétől kezdve jelen van a közművelődés és a közösségi nevelés. A város története során 5 intézmény foglalkozott és foglalkozik közművelődéssel.

4.1.1. A Pilisi Széchenyi Népfőiskola

A helyi Gazdakör 1933-ban megalapította a Pilisi Széchenyi Népfőiskolát, melynek vezetője Szemző Kálmán volt, aki a pilisi általános iskola igazgatója, a Gazdakör megszervezője és titkára. A Pilisi Széchenyi Népfőiskola országos hírűvé vált, a beszámoló vizsgákon minisztériumi és megyei vezetők vettek részt. Egyszer Móricz Zsigmond is eljött, aki a vizsgaelőadás díszelnöke volt és egész oldalas cikket jelentetett meg a népfőiskolán végzett oktatásról. (Szabó, Jelentős pilisi személyek, 2015) Móricz Zsigmond így vélekedett a Pilisi Széchenyi Népfőiskoláról: *„Ez az iskola bizonyos tekintetben egyetlen és önálló. Valóságos Kolumbusz tojása.”* (Pest Megyei Hírlap, 1961, old.: 4) A Pilisi Széchenyi Népfőiskola 1948-ig működött, a kommunista hatalomtól se erkölcsi, se anyagi támogatást nem kapott a szervezet.

4.1.2. A volt kultúrház

A volt kultúrház épülete a mai Petőfi park területén volt, mely a település központja. 1887-ben épült, a fennállása alatt több funkciót is ellátott. Az épület átalakítása után egy színpaddal rendelkező, 400 férőhelyes kultúrházat hoztak létre. Az udvari részen szabadtéri színpadot építettek 1000 ülőhellyel. A szabadtéri és a belső színpadon a helyi színjátszók sok előadást mutattak be a közönségnek, akik a környező településekről is átjártak.

Az 1980-as években a kultúrházat nagyon elhanyagolta az akkori előljáróság, előbb sok milliót rááldoztak, majd hirtelen életveszélyessé nyilvánították és lebontották. (Szabó, Köz hírtétik, 2017)

4.1.3. Könyvtár

A településen 1951 óta működik könyvtár, mely a kezdetekben a Móricz Zsigmond Községi Házban működött. Az 1960-as években a könyvtárállomány és könyvkölcsönzők drasztikus növekedésének a hatására kinőtte a közösségi házban lévő területét és így átköltözött mai helyére. A könyvtár megalakulása óta rengeteg különböző programokat szervezett, gyakoriak az író-olvasó találkozók a gyermekeknek szóló foglalkozások. (kjk.hu, s.a.) Jelenleg havonta felváltva kerülnek megrendezésre író-olvasó találkozók, illetve helytörténeti előadások Könyvtári esték címmel. Illetve a *Kármán József Városi Könyvtár* Ablak Galéria néven a helyi kézművesek portékáiból ablak kiállítást szervez.

4.1.4. Községi ház

A kultúrház lebontása után, a megszüntetett intézmény feladatait a rendszerváltás időszakában, 1991-ben az újonnan megalakított Móricz Zsigmond Községi Ház vette át, melyet az egykori MSZMP-székházban helyeztek el. A megalakuláskor a könyvtárral összevont intézmény volt, 2004-ben a könyvtár és a községi ház kettévált, majd 2013-ban újra összevont intézmény lett a könyvtár és a községi ház. (kjk.hu, s.a.) 2022 évelejétől a Községi Ház épületét a fenntartó önkormányzat átadta a Pest Megyei Kormányhivatal Monori Járási Hivatal Pilisi Kirendeltségének, így 2022 januárjától a községi ház, mint intézmény megszűnt Pilisen. Ettől kezdve a *Kármán József Városi Könyvtár* nem végez közművelődési alapszolgáltatásokat, azt átadta a *Csernai Pál Művelődési Háznak*.

4.1.5. Művelődési ház

Pilisen 2018 óta működik a *Csernai Pál Művelődési Ház*. Az intézmény megnyitása óta a művelődési ház vezetői pozíciójában már több ember is megfordult az 5 év alatt. A Covid-19 járvány okozta korlátozások hatására az újonnan nyitott intézmény nem tudott a köztudatban elterjedni.

4.2. A JELENLEG MŰKÖDŐ KULTURÁLIS SZÍNTEREK VIZSGÁLATA, ISMERETE

4.2.1. Kármán József Városi Könyvtár

A *Kármán József Városi Könyvtár* épülete már több, mint 100 éves, így az egy régi, korszerűtlen épület, felújításra szorul. Ettől függetlenül az épület teljesen alkalmas arra, hogy betöltse a funkcióját, hogy itt működjön a könyvtár. Viszont a megkérdezett szakértő szerint az utóbbi években a Covid-járvány, az energiaválság hatására az épület karbantartására alig sikerült forrást biztosítani, így már évek óta húzódó felújítások vannak a *Kármán József Városi Könyvtárban*.

A legfontosabb a könyvbeszerzés, az minden évben megoldott, hiszen a közművelődési normatíva 10%-át e célra kell fordítani, ami átlagosan évente kb. 3 millió forint, mely által az új könyvek beszerzésével ez a színtér kiemelkedik, így a lakosság igényeit kimagaslóan tudják teljesíteni, hiszen ezen összeg által az új sikerlistás, olvasók által is kedvelt könyvek beszerzését tudják garantálni, ami a könyvtári beiratkozók megtartását eredményezi. (Szakint1, 2023)

A *Kármán József Városi Könyvtár* beiratkozottainak a száma „mindig olyan 2000 körüli” (Szakint1, 2023), vagyis ezt az jelenti, hogy a lakosság körében igen nagy érdeklődést övez a könyvtár látogatása és szolgáltatásának az igénybevétele. Ha a teljes lakosságra vetítve nézzük, ami 2023. január 01-én 12.350 fő volt (nyilvantarto.hu, 2023) akkor elmondhatjuk, hogy a könyvtárba a beiratkozottak száma nagyságrendileg kb. 16%, amely egy igen magas százaléknak tudható be.

A lakossági interjúk során a megkérdezettek a *Kármán József Városi Könyvtár Könyvtári esték* nevű rendezvénye kapcsán elmondták, hogy hallottak már erről a rendezvényről, de még nem vettek részt rajta, mivel életvitelük nem engedi meg. A lakossági interjúalanyok többségénél e rendezvény ismerete nem lett vizsgálva, hiszen az eddigi kérdésekre adott válaszok alapján kérdezőként úgy ítélt meg, hogy nem releváns az ő esetükben a *Kármán József Városi Könyvtár Könyvtári esték* című rendezvényének az ismeretének a vizsgálata.

4.2.2. Csernai Pál Művelődési Ház

A *Csernai Pál Művelődési Ház* 2018-ban épült, így ez az épület korszerű, minden funkciójában megfelelő ahhoz, hogy kulturális intézményként használják, hiszen annak lett tervezve. A művelődési ház termei néha maximálisan ki vannak használva, sőt még akad olyan is, hogy kevesek hozzá. De előfordul olyan is, hogy a tükrös teremben néha lyukasórák vannak. *„nagyon hiányoznak mondjuk a tükrös teremben a táncpróbák, a különböző táncfoglalkozások”* (Szakint3, 2023), de több megkeresés is érkezett az elmúlt időszakban a művelődési házhoz, *„hogya mondjuk azt a termet nézzük, akkor az jövő júniusig minden nap tele.”* (Szakint3, 2023). A foglalkoztató termekben is vannak rendszeresen foglalkozások. Minden második pénteken ott tartja ifjúsági alkalmait a Pilisi Ifjúsági Klub, de a nyugdíjas klub is rendszeres látogatója a foglalkoztató teremnek.

Jelenleg már a művelődési ház rengeteg színes programot kínál a látogatói számára, minden hónapban van egy-egy nagyobb színházi előadás, negyedévente a Dumaszínház is hoz az érdeklődők számára híres stand-up előadókat. A kistermekben is vannak foglalkozások, ilyen például a jóga vagy a különböző tematikus kézműves foglalkozások. Az utóbbi időszakban volt olyan mikor több foglalkozás és színházi előadás is volt egyszerre, ekkor közel 300 fő volt az épületben. Viszont elmondható, hogy bármennyire is igyekszik az intézmény egy egyfajta érdektelenségbe ütközik a lakosság részéről. És ez minden típusú rendezvényük estében megjelenik, *„akár gyerekrendezvény, akár felnőtt rendezvény, akár ingyenes, akár fizetős, teljesen mindegy, inkább felmennek a szomszéd településekre.”* (Szakint3, 2023). Ez ellen próbál az intézmény színes és változatos programkínálattal tenni, viszont azokat a lakosság még így változó arányban látogatja. *„Például van olyan, ha egy operettet nézünk és sikeres operettek, tehát nem ilyen neve sincs valami. Valamelyik operetten telt házunk van, valamelyiknél meg örülünk a fél háznak.”* (Szakint3, 2023).

A megkérdezett lakosok véleménye alapján elmondható, hogy szerintük a Csepi által nyújtott programokon sokan vesznek részt és számos programjuk van, amelyek minden korosztály számára nyújtanak szórakozási lehetőséget.

5. PILIS TELEPÜLÉS KÖZMŰVELŐDÉSÉNEK HELYZETE, ELEMZÉSE

5.1. A TELEPÜLÉSEN MŰKÖDŐ CIVIL ÉS VALLÁSI KÖZÖSSÉGEK KULTÚRAKÖZVETÍTŐ SZEREPE

A településen számos civil szervezet, illetve egyház működik. Ezek közül arányában kis százalékú az olyan szervezet, amelynek tevékenysége között szerepelne klasszikus vagy újkori kultúraközvetítés.

5.1.1. Civil szervezetek

A településre 36 civil szervezet van bejegyezve, melyek közül kb. 4-6 egyesület végez kulturális tevékenységet, melyek lehetnek klubdelutánok, zenés-táncos rendezvények, táborok, táncházak, illetve komolyzenei koncertek. Ezek közül az alábbiakban a *Nép és Gazdakör Pilis*, a *Pilisi Zenész Egyesület*, a *Pilisi Hegyei Pincesor Egyesület*, a *Pilisi Ifjúsági Klub* és a *Pilisi Magyaróta és Népzenei Egyesület* kerül részletesen bemutatásra.

5.1.1.1. *Nép és Gazdakör Pilis*

A *Nép és Gazdakör Pilis* egyesület 1923-ban alakult, majd az államosítások után megszűnt és 1993-ban alakult újjá. Alaptevékenysége közé tartozik a gazdálkodók érdekképviselése, a helyi gazdálkodás fejlesztése, valamint a hagyományok, a kulturális élet ápolása. (birosag.hu, s.a.) Az egyesület 1994 óta rendezi meg a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás* nevű rendezvényét. E rendezvény a hagyományos szüreti multságokat mutatja be, bevonva a lakosságot. Az esemény a település életében kiemelkedő szerepet játszik, hiszen egy olyan rendezvény ez, amelynek szervezési feladataiban és/vagy résztvevőként, mint felvonuló vagy táncos jelen van a település lakossága, illetve a felvonulókat az önkéntesen jelentkező baráti körök, szomszédok, intézmények, vállalatok kínálják meg egy kis frissítővel.

5.1.1.2. *Pilisi Zenész Egyesület*

A *Pilisi Zenész Egyesület* 2008-ban alakult. A fő céljuk a zenekultúra művelése, a zene hagyományainak őrzése, a pilisi rendezvényeken való aktív részvétel. (birosag.hu, s.a.) Jelenleg az egyesület problémák előtt áll, több konfliktus is van a tagok között, így többen elhagyták a zenekart.

5.1.1.3. *Pilisi Hegyei Pincesor Egyesület*

A *Pilisi Hegyei Pincesor Egyesület* 2015-ben alakult. Fő céljuk, hogy működésükkel elősegítse a Pilisi Hegyei Pincesor és közvetlen környezetének kulturális, valamint történelmi örökségének megőrzését, hagyományainak megőrzését és továbbvitelét, illetve a térség idegenforgalmának bővítését, fejlesztését. Az Egyesület további célja, hogy Pilis közigazgatási területéhez tartozó szőlőtermesztő területeken segítse a gyümölcsstermesztés tevékenységét a bor és a szőlő elválaszthatatlanságát erősítve. (birosag.hu, s.a.)

Az egyesület 2015-ös megalakulása óta minden évben megrendezésre kerül a *Borzengés* nevű rendezvény, ahol szőlőtermesztéshez kapcsolódó kiállításokat, bemutatókat szerveznek az esti mulatságon felül. Ezen felül nyitott pincékkel készülnek a lakosság számára.

5.1.1.4. Pilisi Ifjúsági Klub

A *Pilisi Ifjúsági Klub* egyesület 2020-ban alakult meg. Fő céljuk, hogy fiatalokat segítsék, számukra szabadidős tevékenységeket szervezzenek és a közösségi élet építsék.

E célok teljesülése érdekében minden hét péntekjein ifjúsági klubot tartanak a művelődési ház termében, nyaranta balatoni táborozást szerveznek, ezeken felül, pedig alkalmanként sütögetést vagy ünnepekhez kötődő programokat szerveznek. (birosag.hu, s.a.)

5.1.1.5. Pilisi Magyarnóta és Népzenei Egyesület

A *Pilisi Magyarnóta és Népzenei Egyesület* 2022-ben jött létre. Fő céljai közé tartozik a népi zene bemutatása; a magyarnóta, népzene és operett megőrzése, népszerűsítése; táncházak tartása, néptánc oktatás. (birosag.hu, s.a.)

1 éves fennállásuk alatt többször látogatták meg a helyi óvodákat hangszer bemutatással, a művelődési házban táncházat, míg a Hegyei Pincesoron népzenés mulatságot tartottak.

5.1.2. A történelmi egyházak jelenléte a városban

5.1.2.1. Evangélikus gyülekezet

Az 1722-es évektől kezdve van jelen az evangélikus egyház Pilisen.

A helyi evangélikus gyülekezet életében rengeteg kiemelkedő szerep megfordult. Ilyen volt Sárkány Sámuel, aki Petőfi Sándor jó barátja volt és ő eskette Petőfi öccsét, Istvánt is a pilisi templomban. 1894-ben ő temette Kossuth Lajost. Ezt követően fontos kiemelni Honéczy Pált, aki a település életében vette ki szerepét. A Nép és Gazdakör Pilis 1928-as megalakulását követően a Gazdakör társelnöke lett, illetve a Pilis Dalkör elnöke.

Az evangélikus gyülekezet kulturális tevékenység területén igen kiemelkedő a helyi egyházak közül. Számos vásárt, nyitott gyülekezeti alkalmakat szerveznek, melyek többek között családi napok, játszótér avató és születésnap rendezvény vagy közösségépítő táborok és ifjúsági alkalmak. A közeljövőben olyan eseményeket szeretnének megvalósítani, mint az „Így főztek nagyanyáink” vagy az „evangélikus gyülekezeti szabadegyetem”.

5.1.2.2. Katolikus gyülekezet

Pilisi katolikus hívőkről már a XIX. század elejétől kezdve van tudomásunk.

Az egyházközség életében alig jelenik meg a kulturális tevékenység, ha meg is jelenik, akkor az nem nyitott, csak a saját közösségük tagjai tudnak róla. Legnagyobb és egyetlen, nyitott, nyilvános kulturális rendezvényük a 7-hét tábor, melyen 7 héten keresztül hetente más tematika szerint szerveznek a településen élő gyermekek számára napközis tábort.

5.1.2.3. Református gyülekezet

A Pilisi Református Egyházközség megalakulása 1913-ra tehető.

Kulturális tevékenységet nagyon kis mértékben folytatnak. A lakosság számára nyitott alkalmakkal alig találkozhatunk.

5.2. A TELEPÜLÉS KULTURÁLIS ÉLETÉT SZÍNESÍTŐ EGYKORI ÉS JELENLEGI RENDEZVÉNYEK

A településen jelenleg 4 olyan rendezvény található, amelyeket nagyobb tömegeket mozgatnak meg és jelenleg is évente megrendezésre kerül. Ezeket az eseményeket vegyesen szervezik, van köztük olyan esemény, amit az önkormányzat vagy önkormányzati fenntartásban lévő intézmény, de van olyan esemény, amit civil szervezet szerveznek.

Szintén 4 olyan esemény van, ami egykori, ma már meg nem rendezett és a lakosság körében nagy látogatottsággal bírtak. Ezek között a rendezvények között is van, olyan, amit az önkormányzat vagy önkormányzati fenntartásban lévő intézmény és civil szervezet szervezett.

5. táblázat: A település kulturális életét színesítő egykori és jelenlegi rendezvények

Jelenleg is megrendezendő programok		Egykori, ma már nem megrendezett rendezvények	
Önkormányzati szervezés	Civil szervezés	Önkormányzati szervezés	civil szervezés
Városnap	Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás	Böllérfesztivál	Pilisi Motoros Gerjedelem
Nyáry-nyáry Muzsika	Borzengés	Gyereknapi	Pilisi Kamion Triál és Off-Road Fesztivál

Forrás: saját szerkesztés

A 5. táblázatban szereplő eseményeket az alábbiakban mutatom be:

5.2.1. A település hírnevét öregbítő rendezvények

5.2.1.1. Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás

1993 óta, minden évben megrendezésre kerül a Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás a Nép és Gazdakör Pilis egyesület szervezésében. Ennek a rendezvénynek a főcélja a hagyományőrzés, hiszen a rendezvény keretén belül, olyan programelemek kerülnek megrendezésre, amelyek a régmúlt hagyományait eleveníti fel. Megelevenedik a kikérés, a felvonuló fiatalok népviseletbe öltözve vonulnak és mulatnak végig Pilis utcáin. A felvonuláson a népviseletbe öltözött fiatalokon kívül lovas fogatok is részt vesznek gazdagítva a rendezvény színvonalát. Az esti program is egy a régi szüreti szokást felelevenítő program; az esti bált a népviseletbe öltözött fiatalok egy nyitótáncsal nyitják meg, mely táncra már nyár eleje óta készülnek.

Pilisen ez az egyetlen olyan rendezvény, amely ekkora múlttal rendelkezik, valamint ennyi embert mozgat meg. Rengeteg lakos összefogásával valósul meg ez a rendezvény.

Napjainkra ez a rendezvény is kezd gyengülni, már nem sok fiatal vesz részt a felvonuláson, évről-évre kevesebb a népviseletbe öltöző fiatal, 15 évvel ezelőtt még 120 ifjú vett részt a felvonuláson majd gyors csökkenés vette kezdetét és ez a számadat az utóbbi pár évre elkezdet a 30 fő körül stagnálni.

5.2.1.2. *Pilisi Városnap*

Pilis település 2005-ben nyerte el a városi rangot. Ezt megünnepeelve azóta minden év szeptember közepén Városnap nevű rendezvényt szervez az önkormányzat. Ezeket a rendezvényeket a lakosság kis százaléka látogatja, hiszen ezen esemény színvonala nem olyan, amit az itt élők elvárnának. Inkább elmennek egy másik szomszédos, vagy kicsit távolabbi település rendezvényére, minthogy a saját településük rendezvényein vegyenek részt.

5.2.1.3. *Nyáry-Nyáry Muzsika*

Kb. a 2003-as évektől kezdve minden évben megrendezésre kerül a Nyáry-Nyáry Muzsika, melyet a Beleznay-Nyáry kastély udvarán tartanak. A rendezvény megálmodója Szigeti Marika operaénekes, a település szülöttje volt. A Nyáry-Nyáry Muzsika a Pilisi Zenész Egyesület számára ad fellépési lehetőséget, ebből kifolyólag az esemény első felvonásában a Pilisi Zenész Egyesület szerepel, a második felvonásban könnyűzenei előadók lépnek fel.

Ez a rendezvény műfajából és helyszínéből ítélve egy magasabb értékű rendezvény, mellyel Pilis büszkélkedhet.

A Nyáry-Nyáry Muzsikáról is elmondható, hogy a település kulturális életében fontos szerepet tölt be, hiszen több évtizedes múltja miatt beleivódott a köztudatba a létezése. Viszont erről is elmondható, hogy ha látogatja a helyi lakosság ezt a rendezvényt akkor annak csak kis százaléka teszi és rendszerint ugyanazok a személyek vesznek rajta részt.

5.2.1.4. *Borzengés*

A Borzengés nevű rendezvényt a Pilisi Hegyei Pincesor Egyesület szervezi 2015-től kezdve. A helyi amatőr borászok szervezésében kerül megrendezésre, ahol a főszerep a pilisi boroké, de nem marad véka alatt a népi hagyományok sem. A részt vevőket nyitott pincékkel várják, ahol kiállításokkal, színes programokkal várják az érdeklődőket. A rendezvény záróeleme a hajnalig tartó bál.

A rendezvény kis múltja ellenére is igen fontos szerepet tölt be a helyi kulturális életben. A helyi lakosok számára amúgy is igen kedvelt Hegyei Pincesoron megrendezendő Borzengés a pincetulajdonosok meleg fogadtatásának hatására igen kellemes hangulatban telik.

5.2.2. Egykori, ma már nem megrendezett rendezvények

5.2.2.1. Böllérfesztivál

A 2014-ben megválasztott új önkormányzati Képviselő-testület a falusi hagyományokat újra felelevenítve 2015-2019 között Böllérfesztivált szervezett. A rendezvény befejezésének az oka az volt, hogy a 2019-ben megválasztott új Képviselő-testület nem szerette volna tovább folytatni ezt a megkezdett hagyományt, a legfőbb indokuk az volt, hogy költségeket szeretnének csökkenteni, illetve több apró, kisebb rendezvény helyett egy nagyobb eseményt szeretnének megvalósítani.

A hagyományos disznóvágás mellett számos kulturális program is megtalálható volt ezen a rendezvényen, környékbeli néptáncgyűttesek, helyi zenekarok gazdagították a palettát. Az eseményre kilátogatók betekinthettek a húsfeldolgozás teljes folyamatába a szúrástól a kolbásztöltésen át a falusi ételkülönlegességek elkészítéséig.

5.2.2.2. Pilisi Motoros Gerjedelem

A *Pilisi Motoros Gerjedelmet* 2004-2009 között szervezte az egykori *Pilisi Motoros Egyesület*. Ezen a rendezvényen évről-évre egyre több ember vett részt, olyannyira terjedt a rendezvény jó híre, hogy többször 2000-3000 fő is megfordult ezen a rendezvényen. A 6 rendezvény alatt megfordult Demjén Ferenc, a Beatrice, a Kárpátia, a Republic, az Ismerős Arcok, Takács Tamás Dirty Blues Band, a Kormorán, és a P-Mobil is a teljesség igénye nélkül.

A rendezvény helyszínéül a Gerje Patak és forrásvidéke zöld területe szolgált. 2010-től már nem szervezi meg a *Pilisi Motoros Egyesület* ezt a rendezvényt, majd 2014-ben elindult az egyesület végelszámolása.

5.2.2.3. Pilisi Kamion Triál és Off-Road Fesztivál

A *Pilisi Kamion Triál és Off-Road Fesztivált* 2006 és 2010 szervezte a *Pilisi Motoros Egyesület*. A rendezvény helyszínéül a településen található egykori homokbánya szolgált. A rendezvényen teherautók versenyeztek, helikopterrel lehetett megnézni a várost felülnézetből, illetve lánc talpas autóval is lehetett menni.

6. KULTURÁLIS RENDEZVÉNYEK MEGÍTÉLÉSE LAKOSSÁGI ÉS SZAKÉRTŐI SZEMMEL, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A *PILISI SZÜRETI BÁL ÉS FELVONULÁSRA* ÉS A *VÁROSNAPRA*

A városban szervezett kulturális rendezvények közül kiemelkedik két nagyobb esemény: a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás*, amely 1993 óta minden évben megrendezésre kerül a Nép és Gazdakör Pilis szervezésében, illetve a *Városnap* nevű rendezvény, melyen a 2005-ös várossá nyilvánításra emlékezünk az önkormányzati fenntartású művelődési ház szervezésében. Ez két meghatározó esemény tartja jelenleg életben a helyi kulturális életet.

A lakossági interjúk alanyai közt szinte teljes mértékű egyetértés volt abban, hogy a város kulturális életében nagy szerepet tölt be a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás*, „A generációk közti kapcsolódást is tudja erősíteni, hogy az idősebbek megmutatják, megtanítyák a fiatalabbaknak, hogy ez hogyan is működik, milyen is ez a dolog” (Lakint7, 2023). Ezen felül a rendezvénynek „a közösségépítő ereje az, ami a legfontosabb tud lenni, hogy így tudnak találkozni egymással az emberek.” (Lakint7, 2023). A rendezvény kiemelt feladatának tekinti, hogy a település őrizze azokat a hagyományokat, amelyeket elődjek hagytak rájuk.

A *Városnap* nevű rendezvénnyel már más a helyzet. A 2019-ben megválasztott új Képviselő-testület átcsoportosítás lévén szerette volna a kisebb rendezvények költségeit egy nagyobb esemény megszervezésére fordítani. Azóta a *Böllérfesztivál* és *Gyereknapi* nem kerül megrendezésre. A *Városnap* nevű rendezvény színvonalában sem történt jelentős változás. A megvalósítás költségkerete megnövekedett ellenben a rendezvény minősége és látogatottságán ez nem tudott javítani.

A lakossági interjúk alapján egyértelműen kimutatható a különbség a két rendezvény között: amíg a *Szüreti Bálnak* a város kulturális életében kiemelkedő szerepet tulajdonítanak a helyi lakosok, addig a *Városnapról* rossz véleménnyel bírnak. „nincsenek olyan fellépők, vagy nincsenek olyan programok, ami kimozdítja az embereket” (Lakint6, 2023).

A helyi kulturális programkínálat iránt a helyi lakosság nagymértékben érdektelen: „Ez bármiféle rendezvényünkre vonatkozik, akár gyerekrendezvény, akár felnőtt rendezvény, akár ingyenes, akár fizetős, teljesen mindegy, inkább felmennek a szomszéd településekre.” (Szakint3, 2023) Ezen felül még kiemelkedő gond a lakosság összetétele, hiszen mára nagyon felhígult a lakosság, rengeteg az újonnan betelepülő, akár legyen az csak egy másik településről ideköltöző, vagy egy másik nemzetiséghez tartozó személyek beköltözése. Ebből fakadóan a helyi rendezvényeket nem, vagy csak alig látogatják.

A *Csernai Pál Művelődési Ház* is azzal a problémával szembesül, hogy kínálhat az érdeklődőknek színes és változatos programokat, viszont azokat a lakosság változó arányban

látogatja. Van olyan előadás, és olyan előadás, ami ismert, hogy azon teltház van, de szokott olyan is lenni, hogy félház megy csak. (Szakint3, 2023)

Amennyiben azt vizsgáljuk meg, hogy a településen egy adott évben rendezvények megkorra számban kerülnek megrendezésre, akkor azt láthatjuk, hogy számuk csökkent. Az új Képviselő-testület, úgy határozott, hogy költségátcsoportosítással kisebb program helyett egy nagyobb programot szerveznek meg. Így az esztendő nagyobb részében nincsenek nagy rendezvények a településen, szigetszerű kulturális kínálattal találkozunk: Húsvétkor van egy jelentősebb programkínálat, amikor az önkormányzat a központban lévő Petőfi parkban felállított fára várja a lakosság tojásdíszait, illetve a Csilló Lovarda szokott húsvéti programot szervezni a gyermekeknek. 2022-től, pedig a Nép és Gazdakör Pilis szervezésében május 1-én zenés ébresztő kerül megrendezésre. Szeptemberben pedig a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás* és a *Városnap* követik egymást. A téli időszakban az adventi gyertyagyújtások kiemelhetők. Emiatt a lakosság a város méretéhez képest nem megfelelő színvonalúnak ítéli a helyi kulturális életet. (Lakint5, 2023)

2021-től javuló tendencia figyelhető meg ugyanakkor, hiszen 2018 év végén megnyitott a *Csernai Pál Művelődési Ház*. Ennek megnyitását követően robbant ki a Covid-járvány, aminek a következménye lett, hogy a művelődési ház nem tudta magát megfelelően pozicionálni a köztudatban: lakosság nagy része nem ismeri még a mai napig sem az intézmény programkínálatát. A *Csernai Pál Művelődési Ház* 2023 júniusától egy szakmailag hozzáértő személy áll az intézmény élén. Ennek hatására megélénkült művelődési ház programkínálata „*hogya mondjuk azt a termet nézzük [Csernai Pál Művelődési Ház tükrös terme – szerk.], akkor az jövő júniusig minden nap tele*” (Szakint3, 2023), de a programkínálat bővülésén felül az is látható, hogy egyre látogatottabbak a foglalkozások, rendezvények: „*sokszor látom, hogy rengeteg autó van ott, tehát valószínűleg maga a forgalom az jó*” (Lakint9, 2023)).

Viszont, ha egészében nézzük a helyben szervezettprogramok látogatottságát akkor láthatjuk, hogy részvételi számuk nagyon változó. „*ahhoz képest, hogy 12 ezer fős a lakosság körülbelül, ... olyan 1-3 százaléka a nagyobb rendezvényeken, aki megjelenik és a kisebb rendezvényeken meg nagyon csekély, és általában ugyanazok a személyek jelennek meg.*” (Szakint2, 2023). Régebben a lakosok szerettek és szívesen vettek részt (kb. 10-20 évvel ezelőtt) a Beleznay-Nyáry kastélyban is megrendezett könnyűzenei koncerteken, manapság, pedig az már a kiemelkedő, hogyha a 100 fős a program, és ezt nem befolyásolja az sem, hogy milyen neves fellépőt hívnak. Már csak a lakosságon múlik, hogy részt vesz-e rajta. A lehető legtöbb felületen hirdetik a rendezvényeket, tervben van, hogy a közeljövőben a Tiktok felületen is jelen lesznek, hogy a fiatalokat is jobban el tudják érni. (Szakint3, 2023)

7. A LAKOSSOK ELKÜLÖNÍTÉSE A HELYI KULTURÁLIS ÉLETRŐL VALÓ VÉLEKEDÉS ALAPJÁN

A lakossági interjúk (n=9) tartalomelemzése során a helyi lakosság 3 csoportba volt besorolható: az egyik oldalon a *konzervatív, passzívan elutasító*, a másik oldalon a *lelkes résztvevő*, harmadrészt pedig a *kritikus, de nyitott* klasztereket sikerült elkülöníteni.

7.1. KONZERVATÍV, PASSZÍVAN ELUTASÍTÓ SZEGMENS

Ennek a csoportnak a legfőbb ismertetője, hogy a város életében nincs jelen, teljesen elzárkózik tőle. A településhez nem kötődik, lakóhelye itt van, de csak alvásra használja, vagyis életét nem itt éli. A város közügyeihez negatív szemlélettel áll. „*Ahogy irányítják, nem érdekkel.*” (Lakint1, 2023), „*Egyszerűen kilopják az Isten szemét is.*” (Lakint1, 2023).

Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy a város múltjához és kultúrájához hogyan kapcsolódik akkor megfigyelhetjük, hogy nem követte lakóhelyének történelmét, „*Sosem érdekelt a történelme. Semmit nem tudok.*” (Lakint1, 2023)).

A helyi rendezvényeken nem vesz részt, mert az szerinte nem megfelelőek, illetve nem az ő igényeit elégíti ki. A *Csernai Pál Művelődési Ház* programjait nem követi, és a jelenlegi intézményről is az a véleménye, hogy nem szolgálja Pilist, hiszen ez a településhez képest új, modern és a meglátása szerint a régi, kis családias egykori kultúrház vagy a nemrég megszüntetett közösségi ház a kis családias mérete miatt jobban össze tudta fogni a helyi lakosságot.

Ennek a csoportnak a tagjai a helyi értékek esetében azt vallják, hogy a régi, hagyományos funkciót kell előtérben tartani és például a Beleznay-Nyáry kastély esetében a régi állapotot egy teljeskörű renoválás után vissza kell állítani és a jelenlegi funkcióját meg kell szüntetni és egy nyitott múzeumkertet és parkot kell kialakítani, miközben a kastély épületében egy a Beleznayék korát és életét bemutató kiállítást szükséges létrehozni.

Úgy vélik, hogy a településen nincs kulturális élet. „*egy nagyon hosszú ideje nem létezik.*” (Lakint1, 2023). A település legnagyobb múltú rendezvényével kapcsolatban, a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulással* kapcsolatban az a véleményük, hogy ez az esemény már nem tölt be semmilyen szerepet a helyi kulturális életben, hiszen már nem elégít ki semmilyen igényt, a mai fiatalokat nem érdekli, modernizálásra szorulna.

A település másik nagyobb rendezvényével, a Városnappal kapcsolatban is hasonló véleményen vannak. Ezen a rendezvényen sem vesznek részt, hiszen itt sem a mai kor emberének igényét elégíti ki a rendezvény, nem figyelnek arra, hogy mit szeretne a lakosság, ebből kifelélyólag értéktelennek tartják.

7.2. LELKES RÉSZTVEVŐI SZEGMENS

Ennek a csoportnak legfőbb ismertetői, hogy egyfajta identitásuk alakult ki, amely által büszkén mondják el magukról, hogy pilisiek. A település életében aktívan részt vesznek, ők kifejezetten nem csak alvásra használják a településüket, amennyiben tehetik meglátogatják például az általuk igen fontosnak tartott természeti környezetet.

A város történetével, kultúrájával kapcsolatban naprakészek.

A város kulturális életének szerves részei, úgy vélik, hogy a helyben kínált programkínálat teljes mértékben megfelelő, szerintük sokkal nagyobb és színesebb a helyi kínálat, mint amit egy ilyen település adottságai engednének. Úgy látják, hogy a település minden hónapban tud kínálni egy-egy nagyobb rendezvényt a helyieknek. *„én úgy gondolom, hogy van legalább minden hónapban egy vagy két ilyen nagyobb esemény, ami megrendezésre kerül.”* (Lakint8, 2023).

A *Csernai Pál Művelődési Házban* megrendezendő programokat sűrűn látogatják. Úgy vélik, hogy azok a programok nagyon jók, minden korosztályt meg tud szólítani.

A város legnagyobb múltú eseményével, a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulással* kapcsolatban úgy vélik, hogy település kulturális életében kimagasló szerepe van, elmondásuk alapján az a hagyományörzés, amit ezzel a rendezvénnyel megvalósítanak becsülendő és tisztelendő.

A *Városnappal* kapcsolatban úgy vélik, hogy egy színvonalas rendezvény, amin szívesen vesznek részt a lakosok, viszont azt nem értik, hogy a lakosság miért nem vesz részt rajta. Évek óta általában mindig csak ugyanazokat az embereket látják kint rajta. *„szétnéztem, és nem sok embert láttam”* (Lakint5, 2023)

Fontos számukra a helyi értékek őrzése, hiszen úgy vélik, hogy csak így tudják megőrizni lakóhelyük, településük múltját, ezenfelül azért is tartják fontosnak, hogy így a felnövő generáció is tudja, hogy mire lehet büszke.

7.3. KRITIKUS, DE NYITOTT SZEGMENS

E szegmens legfőbb ismertető jegye, hogy követi és részese a település életének, viszont ezt úgy teszi, hogy közben látja azokat a problémákat, amik ahhoz vezetnek, hogy romlásnak induljon mind a helyi közösségek kapcsolata, mind a helyi kulturális élet.

A településhez kötődnek, fontos számukra a természeti környezet, úgy vélik, hogy *„nagyon szép hely”* (Lakint6, 2023).

A település történetével, kulturális életével kapcsolatban majdhogyan nem naprakészek, ismerik, ellenben látják azt is, hogy ez ma mennyire nincs megbecsülve.

A helyi kulturális életet úgy látják, hogy színes, de ellenben nem nyújt sok lehetőséget, több olyan ünnep is van, amit nem ünneplünk meg: *Igazából egy csomó olyan ünnepet nem ünnepelnek úgy*” (Lakint4, 2023).

A *Csernai Pál Művelődési Házban* megrendezendő programok esetében észlelik, hogy több és sokféle rendezvény szokott lenni, viszont kiemelik, hogy nem figyelnek a sokrétű igények kielégítésére így általában ők kimaradnak ezekből a programokból.

A *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás*, mint a város legrégebb óta megrendezett esemény esetében ez a csoport is úgy látja, hogy nagymértékben meghatározó szerepe van a helyi kulturális életben. Már csak azért is mert *„mert időseket, fiatalokat mozgat meg”* (Lakint3, 2023). Ezenfelül kiemelik, hogy *„a generációk közti kapcsolódást is tudja erősíteni”* (Lakint7, 2023).

Egy helyi másik nagyobb rendezvény, a *Városnappal* kapcsolatban már kritikus véleménnyel bír ez a csoport. *„egy ilyen nagyvároshoz képest úgy gondolom, hogy kevés, kevés, amit adnak”* (Lakint6, 2023). De azt is látják, hogy a 2023-as szervezéssel egy színvonalas rendezvényt hoztak létre, erre már szívesebben mentek ki az emberek, de még itt is problémákkal küzdöttek a szervezők, hiszen *„nagyon rövid idő volt a reklámozás, tehát, hogy nagyon későn került ki a program”* (Lakint7, 2023).

Hagyományörzés terén már elég kritikus szemlélettel vannak. Úgy látják, hogy a településen egyáltalán nem jelenik meg a hagyományörzés, értékápolás. Egyetlenegy példájuk van a *Pilisi Szüreti Bál és Felvonulás*, hiszen az 1993 óta minden évben megrendezésre kerül. Úgy vélik, hogy a településen *„ez ilyen mondvacsínált büszkeség, hogy büszkék vagyunk rá, de annyira nem vagyunk rá büszkék, hogy ezt valóban meg is őrizzük”* (Lakint7, 2023).

8. PILIS VÁROS TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁGÁNAK VIZSGÁLATA

8.1. A PILISI TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁG TÖRTÉNETE AZ ALAPÍTÁSTÓL

NAPJAINKIG

A Települési Értéktár Bizottságot (TÉB) Pilis Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 18/2014. (I.30.) határozatával hozta létre, majd a 289/2015. (X. 29.) számú önkormányzati határozattal megerősítették ezt az akaratot, és 3 főt meg is választottak a Települési Értéktár Bizottság tagjai közé

2017-ben a TÉB javaslatára Pilis Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 96/2017. (IV. 27.) önkormányzati határozatával 15 értéket a települési és 4 értéket a megyei értéktába vesz fel.

Ezt követően Szabó Zoltán pilisi lakos, a TÉB elnöke lakóhelyén összegyűjtött több értéket, fényképet kialakítva egy házi helytörténeti kiállítást, hiszen a településen nem található meg Tájház. Szabó Zoltán is szeretne volna írásban is megörökíteni gondolatait, tudását Pilis Város múltjáról így saját kezűleg írt és kiadatott 2 könyvet, melyeknek címe: *Közhírré tétetik*, illetve *Jelentős pilisi személyek*.

2017 és 2022 között nem ülésezett a TÉB és több szóbeli előterjesztés után 2022 júliusában az addigi elnök benyújtotta lemondását, valamint az addigi tagok 1 kivételével is benyújtották lemondásukat.

Pilis Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 225/2022. (VIII. 25.) önkormányzati határozatával megválasztotta a TÉB új tagjait. Az újonnan megalakult TÉB 2022 októberében tartotta meg alakuló ülését, ahol új helyi értékek felkutatását tűzték ki célul.

A Települési Értéktár Bizottság elnöke, Malik Tamásné 2023 augusztusában benyújtotta a Bizottság 2022-es évi beszámolóját, melyben további 11 érték felvételét javasolják a helyi értéktárba. Ugyanebben a hónapban 2 tag nyújtja be lemondását a tagságról, így Pilis Város Önkormányzata a Pilis Város Önkormányzata Képviselő-testületének 187/2023. (VIII. 31.) és a 188/2023. (VIII. 31.) határozatával megválasztja a Települési Értéktár Bizottság két új tagját.

3. ábra: Pilis Város Települési Értéktárjának kronológiája

Forrás: saját szerkesztés Pilis Város Önkormányzata Képviselő-testületének 2014 és 2023 közötti határozatai alapján

8.2. AZ ÉRTÉKTÁR TELEPÜLÉSI SZINTŰ MODELLJE

Farkas és munkatársainak a kutatása (2021) rávilágított arra, hogy hazánkban nincs egységes modell az értéktárak szerveződése kapcsán. Rendszerint alulról építkező modell az elterjedt, amelyek laza összeköttetéssel kapcsolódnak az országos hálózattá. A fenntartásban kiemelt és elsődleges szerepet a települési önkormányzatok játszanak. (Farkas, Benkei-Kovács, & Vácziné Takács, 2021)

A helyi megoldás sajátosságait a szakértői interjúsorozatok (n=3) alapján fogok leírni módon összefoglalni

Pilis településen vegyes modellben működik, vagyis együtt dolgoznak önkormányzati képviselők és civil szakértők. Az Értéktár Bizottság jelenleg 5 főből áll, amelyből 4 fő civil szakértő, akik a helyi kulturális élet fontos személyei, hiszen két kulturális intézmény vezetője, 1 kulturális civil szervezet vezetője, illetve egy közösségsszervezés szakos hallgató a tagjai és motorjai az Értéktár Bizottságnak. Az 5. személy Pilis Város Önkormányzat Képviselő-testületének egyik képviselője.

Az értékfeltárás szakmai háttéréért, a felterjesztések előkészítéséért ez az öt főből álló önkéntes szakmai csapat felel.

Az értékke nyilvánítás ebben a modellben egy lépéssel hosszabb, hiszen miután az Értéktár Bizottság megtárgyalta az adott felterjesztés helyénvalóságát, javaslatot kell írni a Képviselő-testületnek egy az erre a célra készített adatlapon, ahol pár mondatban indokolni kell, hogy miért tartja fontosnak az Értéktár Bizottság, hogy a Képviselő-testület felvegye az adott értéket a Települési Értéktárba.

8.3. EGYÉNI VÉLEMÉNYEK AZ ÉRTÉKTÁRI MUNKA SZOLGÁLATÁBAN

A jelenlegi 2023 szeptemberi tagcserét követően is elmondható, hogy nagyon sokféle és sokrétű az a hozadék, amiket a bizottsági tagok egyénileg tudnak hozzáadni az értéktári munkához.

Jelenleg 5 tagból álló Pilisi Települési Értéktár Bizottság, kiemelkednek az olyan személyek, akik magasszintű helyismerettel és kapcsolathálóval rendelkeznek, kiemelkedik a kulturális területen szerzett tapasztalatok is, viszont a Bizottság legfiatalabb tagja közösség-szervezés szakos hallgató, így ő a fiatalos, lendülethozó dinamikát képviseli a csoporton belül.

Ezeket az egyéni hozadékokat összevetve látható, hogy leginkább kulturális területen van a legnagyobb hozzáértés, viszont ez azt is eredményezi, hogy leginkább ezirányban fog tudni tovább gondolkozni a Bizottság, hiszen más kompetenciával nem rendelkeznek, ami hatására, a helyi értékekhez kapcsolódó turizmus élénkítése, vagy gazdaságfejlesztés nem feltétlenül fog elsődleges jövőbeli célként a Települési Értéktár Bizottság előtt tervként feljönni.

8.4. AZ ÉRTÉKTÁR GYŰJTEMÉNYE

A település helyi értékekben gazdag, viszont jelenleg 15 érték van a Települési Értéktárban, melyek még 2016-ban kerültek felvételre, így elmondhatjuk, hogy ez egy szegényes értéktár. Figyelemre méltó, hogy a 8 értéktípus közül csak a felében, 4 kategóriában gyűjtöttek össze helyi értékeket, ebből is kiemelkedik az épített környezet, ami egyfajta dominanciával rendelkezik, hiszen az összes leltározott érték 53%-a.

Az épített környezeti elemek meghatározó jelenléte érdekes, hiszen a hungarikumok közé szinte egyáltalán nem kerül ilyen érték, egyetlen példa erre „Torockó épített öröksége” ellenben a települési értéktárakban általában mégis ez az értéktípus van döntő mértékben.

A Települési Értéktárban szereplő értékek leltárát a 3. számú táblázat tartalmazza. Az értéktár kéziratos jegyzékét az értéktár Bizottság elnökétől kaptam meg felhasználásra. Az értéktárba felvett értékek 2022. októberi állapotát tükrözi.

6. táblázat: Pilisi Települési Értéktárban szereplő értékek

Agár- és élelmiszergazdaság	Kulturális örökség
– Holánszki pékség – Hegyei pincesor – Kapusznika (káposztás táska), – Pecsényka (májas	– Baranyi Ferenc irodalmi munkássága – Rakovszky József irodalmi munkássága
Épített környezet	Természeti környezet
– Beleznay ún. Sárga kastély – Beleznay-nyári kastély, – Evangélikus templom, – Ikerfenyő – Kávai úti temető – Liebner birtokhatárkő – Liebner-kúria – Városháza épülete	– Gerje patak és forrásvidéke

Forrás: saját szerkesztés a Települési Értéktár Bizottság elnökétől kapott adatok alapján

A Települési Értéktárban szereplő 15 érték közül 4 került felterjesztésre a Pest Vármegyei Értéktárba. Kulturális örökségként Baranyi Ferenc irodalmi munkássága, épített környezetként a Beleznay-nyári kastély, az Evangélikus templom, természeti környezetként, pedig a Gerje patak és forrásvidéke lettek felterjesztve és elfogadva.

8.5. AZ ÉRTÉKTÁR FEJLESZTÉSI TERVE

Az értéktár 2015-ös megalakításával elkezdődött a helyi értékek számba vétele és összegyűjtése. 2017-ben az Értéktár Bizottság javaslatára a Képviselő-testület 15 értéket a települési és 4 értéket a megyei értéktárba vesz fel. Ezt követően 2022-ig az Értéktár Bizottság nem működik, ebben az évben újjáalakul és ezt követően 11 értéket szeretnének felvenni, melyekhez az anyaggyűjtés és a feldolgozás még folyamatban van. A javaslandó értékek között rendezvény, munkásságok, élelmiszerek, tárgyak és emlékhelyek találhatók.

8.6. KIEMELT ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI SZINTEN

A település egyik értéke sem szerepel még a hungarikumok között, valójában nincs is erre semmilyen indíttatás, hiszen a településen nem lelehető fel olyan érték, amely akkori értékkel rendelkezne, hogy erre alkalmas legyen.

Ha hungarikum mértékű érték nincs is a településen, olyan van, amit a lakosság és/vagy a szakértők úgy vélnek, hogy térségi, megyei szinten lehetne nagyobb ismertségük.

A lakosság úgy véli, hogy „*Például akár a szüreti bál is lehetne egy ilyen*” (Lakint3, 2023), hiszen ez már egy tradicionális rendezvény, amit 1993 óta minden évben megszerveznek és kifejezett figyelmet fordítanak arra, hogy hagyományos esemény legyen. Többen kiemelték a kapusznikát, mint helyi, kifejezetten a településre jellemző étel.

A szakértők között is több olyan helyi érték felvetődött, amely szerintük megérdemelné, hogyha nagyobb figyelmet, hírnevet kapnának. Úgy vélik, hogy „*Beleznayék még kaphatnának egy kicsit több ismertséget, így országosan is, hiszen azért anno Pilis újból neki köszönheti, hogy van Pilis*” (Szakint3, 2023), de említettek még olyan foglalkozásokat is, amiket úgy gondolják, hogy méltó lenne nagyobb ismertségre: „*Pilisen nagy hagyománya van a különböző szőtteseknek, szövéseknek, szőnyegeknek, ilyeneknek, ez már szinte el is tűnt. Úgy tudom, hogy már csak egy család foglalkozik vele*” (Szakint3, 2023). E két értéken felül a szakértők szerint kulturális örökségeink közül is van arra érdemes, amit a környékbeli településeken, vagy a megyében is megismerjenek. A szakértő „*mindenféleképpen a gazdaköri zászlót és a szüreti bált emelném ki*” (Szakint2, 2023). E két érték közül a gazdaköri zászló azért is lehet érdemes arra, hogy megismerjék más településen élők is, hiszen 95 évvel ezelőtt, 1928-ban készült mikor a Nép és Gazdakör Pilis egyesület alakult és azóta is nagy becsben van tartva az egyesület gondozásában.

8.7. AZ ÉRTÉKTÁR KOMMUNIKÁCIÓJA

A Települési Értéktár Bizottság a településen élőkkel alig tartja a kapcsolatot, a környező helységekkal sincs kapcsolat, „mindenki csinálja a saját kis dolgát. Tehát, hogy a saját községébe, vagy városába.” (Szakint1, 2023). A pilisi Települési Értéktár Bizottság a helyben megjelenő Hírnök nevű helyilapban sem ad hírt magáról, csendben végzi dolgát.

Pár évente a helyi Városnapra kiköltözik az Értéktár és kiállítás keretén belül bemutatja a helyben fellelhető értékeket, viszont mivel a lakossághoz alig jutott el az az információ, hogy Pilisen van egy olyan Bizottság, aki azzal foglalkozik, hogy összegyűjtse a helyben fellelhető jelentőségeket; „Aki esetleg tudja, hogy ez működik, tehát nem is nagyon sokan tudják, hogy ez működik, de aki tudja, az mondja, és teszi a javaslatot, csak így szóba, írásban még nem érkezett.” (Szakint1, 2023)

A pilisi Értéktár Bizottság jövőbeli céljai között szerepel a lakosság körében az értékek minél szélesebb megismertetése. Ebben elsődleges célként azt tűzték ki, hogy egy kiadványban foglalják össze a helyi értékeket: „Tehát arra pályáztam, hogy a helyi értékekről egy kiadvány készüljön így egybe, de sajnos forráshiány miatt elutasították a pályázatot, de az nagyon jó lenne, tehát hogyha egy kis könyvben megjelenne a helyi értékek, egy képes kis könyvbe.” (Szakint1, 2023)

A lakossági interjúsorozatokból (n=9) jól látható, hogy egyetlen egy megkérdezett személy sem tudott arról, hogy a településen működik Értéktár Bizottság, *„külön-külön biztos, hogy vannak [...] de úgy, hogy minden össze legyen fogva, szerintem olyan egyáltalán nincs.”* (Lakint9, 2023). Ezt az állítást egy szakértő is megerősítette: *„nem is nagyon sokan tudják, hogy ez [Települési Értéktár] működik”* (Szakint1, 2023)

9. HELYI ÉRTÉKEK ISMERETE ÉS FONTOSSÁGA A VIZSGÁLT TELEPÜLÉSEN A JELENLEGI IDŐSZAKBAN

„Az értékeket nem elég megtalálni, meg kijelenteni, hogy van, hanem az őrzése és a továbbadása, ami a nagy feladat.” (Szakint4, 2023)

E mondatban nagyon sok igazságtartalom van, hiszen megfelelő szakember, motiváció hiányában az értékörzés és -továbbadás nem tud megvalósulni.

Ennek a megvalósulásának az érdekében ahogy a 3. ábrán is láthatjuk a településen 2014-ben lett létrehozva Települési Értéktár Bizottság. Ami működését 2016-ban kezdi el, ennek eredménye, hogy 15 helyi értéket felkutatnak és javasolják a Képviselő-testületnek, hogy vegyék fel a Települési Értéktárba. Erre 2017 elején sor is kerül. Majd egy 5 éves szünet után 2022-ben a Bizottság elnöke és tagjainak 90%-a lemond, így új tagsággal indul meg a munka, melynek hozadéka újabb 11 érték felkutatása és felterjesztése.

A lakossági interjúk (n=9) egyik kérdése, úgy hangzott: *A településen a rendezvényeken a Pilisi Szüreti Bál és Felvonuláson kívül mennyire jelenik meg a hagyományörzés? Mennyire tartják fontosnak a szervezők az értékörzést?* Ezzel a kérdéssel azt vizsgáltam, hogy egy-egy rendezvény kapcsán mennyire jelenik meg a hagyományápolás, az értékörzés. A válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy *„nem nagyon”* (Lakint3, 2023). Ez mellett volt, olyan személy is, aki markánsabb véleményt fogalmazott meg: *„ez ilyen mondvacsínált büszkeség, hogy büszkék vagyunk rá, de annyira nem vagyunk rá büszkék, hogy ezt valóban meg is őrizzük”* (Lakint7, 2023). Kiemelték, hogy már nem beszélnek szlovákul a településen, nincs tájház, ahol bemutathatnák a helyi értékeket, illetve arról sincs tudomásuk, hogy a helyi általános iskolában foglalkoznának-e a helytörténettel vagy a helyi értékek bemutatásával. Ezt a megkérdezett szakértők meg is erősítették: *„nem nagyon jellemző a pedagógusokra, hogy annyira támogatnák”*. (Szakint1, 2023) hozzátették, hogy *„max az idős pedagógusok”* (Szakint3, 2023).

Ebből látható igazán, hogy már a lakosság is sérelmezi, hogy nincs igazán megbecsülve a múltunk. De bármennyire is sérelmezik, hogy nincs foglalkozva a helyi értékekkel a szakértők mégis úgy látják, hogy a helyi lakosokat egyfajta passzivitás és szkepticizmus jellemzi az értéktár bővítésével kapcsolatban. A településen élők nemigen szólnak bele az értéktár működésébe, nemigen javasolnak semmit. *„őket most nagyon sarkalatosan fogalmazva pont nem érdekli, hogy benne van-e az értéktárban vagy sem.”* (Szakint3, 2023)

A fenti problémáktól eltekintve még *„a mai napig is vannak [olyan személyek], akik elhivatottak abban, hogy az értékeinket felkutassuk és megőrizzük, mert vannak olyan értékeink, ami nyilvános és látható. [...] de vannak olyan értékeink, amik így elbújnak, előjönnek.”* (Szakint4, 2023). Hiszen van a településen olyan magánszemély, aki elhivatottan gyűjti és

ápolja ezeket az értékeket, aki a lakóhelyén alakított ki egy olyan területet, ahol fateknők, szódásüvegek, tejeskannák, prések stb. mellett régi helyi utcatáblák, egykori Szabadság-szobor és még nagyon sok helyi érték van kiállítva.

Az Agrárminisztérium „Hagyományok, Ízek, Régiók” 2018-as felhívására jelentkezett Pilis Város Önkormányzata a kapusznika és a peccsenyika helyi ételekkel. A pályázaton a Bíráló Bizottság döntése nyomán a „Hagyományok, Ízek, Régiók” védjegy használat jogát elnyerte. Ennek a védjegy használatnak az egyik kötelezettsége, hogy a helyi rendezvényeken e két ételt népszerűsíteni, bemutatni kell. Ennek hozományaként a *Városnapok* nevű rendezvényen kapusznika sütő versenyt szerveznek.

A lakossági interjúk során vizsgáltam, hogy az alanyok (n=9) körében mely helyi ételek és italok a leginkább ismertek. Széles körben ismert érték volt a kapusznika, ami bizonyítja, hogy a lakosság többsége számára is kiemelt figyelmet kap e helyi érték. Viszont, egy olyan érdekes tényre is fény derült, hogy van olyan helyi lakos, akinek nem volt tudomása arról, hogy a kapusznika helyi származású étel: „*A kapusznika pilisi étel?*” (Lakint8, 2023)

7. táblázat: A lakossági interjúban említett helyi ételek és italok neve és említésének száma

Említett helyi étel ital neve	Említések száma
kapusznika	4 db
matutka	2 db
bor	2 db
pilisi lecsó	1 db
savanyú káposztás tészta	1 db
fröccs	1 db
csorba féle szóda	1 db
herőke	1 db

Forrás: saját szerkesztés a lakossági interjúk alapján

A szakértők is úgy vélik, hogy lenne még olyan helyi érték, ami megérdemelné, hogy nagyobb figyelmet kapjon. Úgy vélik, hogy Beleznayaknak a történetét lehetne nagyobb körben is ismertebbé tenni, hiszen ők népesítették be újra a települést, a helyi egyházakat támogatták, a helyi kulturális életet is beindították. „*ezért szerintem megérné azt, hogy nagyban is tudjanak róluk*”. „*Vannak olyan hagyományaink is, amivel ugye megszereztük a „Hagyományok, Ízek, Régió” védjegy használatát. Ez is megérne egy lehetőséget*” (Szakint3, 2023), hogy országos szinten is ismertebbé váljon a híres pilisi kapusznika.

„*Helyi értékben is nagyon sok mindent be lehetne venni. Például Pilisen nagy hagyománya van a különböző szőtteseknek, szövéseknek, szőnyegeknek, ilyeneknek, ez már szinte el is tűnt. Úgy tudom, hogy még csak egy család foglalkozik vele.*” (Szakint3, 2023). A Csernai

Pál Művelődési Ház ezeknek a helyi értékeknek a bemutatására egy tájházat szeretne létrehozni, melynek a kialakítása egy folyamatban lévő pályázat elbírálásán múlik.

A lakossági interjúalanyok körében a Pilis Települési Értéktárában szereplő értékekre, a Beleznay-Nyáry kastélyra, a Holánszki pékségre és a kapusznikára vonatkozó fejlesztési, ismertebbé válási lehetőségekről érdeklődtem. Nagyon meglepő volt számomra, hogy mindhárom érték esetében több alany is hasonló fejlesztési, ismertebbé válási javaslatokat fogalmazott meg.

A Beleznay-Nyáry kastélynak vagy annak történelmének az ismertségére a lakossági interjúalanyok olyan javaslatokat fogalmaztak meg, amik azt sürgetnék, hogy a jelenleg gyermekotthonként működő kastély menjen végbe egy funkcióváltáson és a gyermekotthon egy új helyre legyen átköltöztetve és így a kastély épületében legyen kiállítva egy múzeum, ahol kiállítás keretén belül mutassa be az érdeklődők számára a Beleznayak korát, illetve magát a családot. E mellé a funkcióváltás mellé javasolták, hogy a kastély körül található park legyen közösségi térré kialakítva, hogy méginkább látogatóbarátabb és egyben találkozási pont lehessen. Az épület megismerésére tárlatvezetéseket, iskolai kirándulásokat javasoltak. De remek lehetőségnek tartanák azt is, ha valamilyen programnak adna helyszínt a kastély.

A Holánszki pékség, ami még a mai napig is a hagyományos pékségek közé tartozik, hiszen adalékmentesen, teljesen kézi módszerrel, fatüzelésű kemencében készítik termékeit és ennek az ismertségének a javítási lehetőségeiről is érdeklődtem az interjúalanyoknál. Itt volt olyan, aki kiemelte, hogy ő úgy tudja, hogy valójában nem kell neki már nagy reklám, hiszen messzi településekről is járnak ide. (Lakint8, 2023). Ezen a véleményen felül a legtöbben azt javasolták, hogy a város belső részén kellene kialakítania a pékségnek egy mintaboltot, ami sokkal elérhetőbb lenne, mint az a hely, ahol jelenleg találhatóak.

A kapusznika, ami egy káposztás kelt tésztás táska annak a közismertebbé tételére is szerettem volna, hogyha lehetőségekkel állnak elő a lakossági interjúalanyaim. A legtöbbször említett javaslat az az volt, hogy pl a dabasi Sári Rétesutca Fesztivál vagy a Vecsési káposztafeszt mintájára Pilisen is legyen egy fesztivál a kapusznikára építve, valamint egy kapusznikaházra is javaslatot tettek, ami által tökéletesen lehetne árusítani, bemutatni az érdeklődők számára ezt a helyi ételt. De ezen felül még a javaslatukban szerepelt, hogy *„helyi nénik, akik ezt tudják csinálni, ők bizonyos időközönként ott tarthatnának ilyen bemutatót, meg ki lehetne próbálni, hogy hogyan kell bedagasztani, [...] és akkor ezt így meg lehetne tanulni.”* (Lakint7, 2023).

10. ÖSSZEFOGLALÁS: FEJLESZTÉSEI JAVASLATOK A PILISI KÖZMŰVELŐDÉS ÉS ÉRTÉKŐRZÉS FEJLESZTÉSÉRE

Pilis közművelődését és értékőrzését a dolgozatban feltárt adatok alapján SWOT elemzéssel összegzem, melyben bemutatásra kerülnek mindazon problémák és erősségek, amiket a dolgozat feltárt, ezenfelül azokat a lehetőségeket is bemutatom ezzel, amiket a település nem használt ki, viszont a lehetősége meg lenne rá.

8. táblázat: SWOT elemzés a település közművelődéséről és értékőrzéséről

	Erősségek	Gyengeségek
Belső tényezők	– jól felszerelt közművelődési intézmények – civil szervezetek bevonódása – képzettséggel rendelkező kulturális szakemberek	– a lakosság igényeinek nem meghallgatása – a település múltjának elfeledése – a lakosság érdektelensége – a civil szervezetek közötti összefogás hiánya – szűkös költségvetés – nem alulról építkező települési érték-tár
	Lehetőségek	Veszélyek
Külső tényezők	– Tájház kialakítására alkalmas ingatlan – helyi értékek alapuló turizmus és gazdaságfejlesztés	– a lakosság keveredése, felhígulása – lakosok elfordulása érdeklődés hiányában a programoktól

Forrás: saját szerkesztés

A dolgozatban feltárt problémák megoldására hatalmas erőfeszítéseket kell tenni, hiszen ahhoz, hogy a helyi rendezvények, vagy a helyi kulturális intézmények látogatottsága növekedjen ahhoz elsőkörben a településen élők körében szükséges egy szemléletváltásnak végbe mennie.

Erre a folyamatra a *Csernai Pál Művelődési Ház* jelenlegi vezetése szeretne vállalkozni, akik észlelték a problémát és meg is tudták fogalmazni. Az a céljuk, hogy visszahozza „*azt a Pilist, ami mondjuk a '80-as, '90-es években volt, hogy akkor igenis elmentél egy bátra, aminek legyen az szüreti bál, legyen az névnap bál, vagy valami, aminek nagyon nagy sikere volt. Több százan voltak rajta, jól szórakoztunk rajta. Volt egy közösség, ha az egyik társaságnak hiányzott valami, azt a másik odaadta, és ez visszafelé is vonatkozott. Ha mondjuk kevés volt mondjuk*

egy művelődési házban a díszítés, akkor csak egy példát mondok, mindenki hozott bele valamit, és megszületett az a rendezvény.” (Szakint3, 2023). Szeretnék újraéleszteni a közösséget a településen, amit nagyon kicsiben szeretnék elkezdni, vagyis, hogy nem sokat szeretnék egyszerre összefogni, hanem alulról építkezni. „A lényeg az, hogy a nagyon fiatal korban kell elkezdni a közösségépítést.” (Szakint3, 2023). Szakköröket és hasonló foglalkozásokat szeretnék nekik tartani, és ezután bevonzzák a szülőt is. „Tehát hogyha neki lesz egy kiállítása arra eljön anyu, apu, nagymama, tesó barát stb. És már tudni fogja, hogy mi az a Csepi, és nem a térképen keresi, hanem a kulturális palettán.” (Szakint3, 2023)

Nem csupán a lakosságnak szükséges szemléletváltáson végigmennie. A helyben dolgozó kulturális szakembereknek és döntéshozóknak változniuk kell a gondolkodásmódjukon, hiszen amíg a részükről nincs meg az az akarat, amivel a lakosság körében el lehetne indítani a szemléletváltást, addig valójában felesleges elindítani ezt a folyamatot.

A szakemberek és a döntéshozók gondolkodásmódjuknak a megváltoztatásának a folyamatát egy közösségi beszélgetés alkalmával való igények felmérésével és a cselekvés terv bemutatásával lehetne elindítani, amit meg kellene, hogy előzzön egy a lakosság nagy mintaszámán alapuló igény- és elégedettségfelmérés, amivel láthatóvá válnának azok a problémák, amiket a lakosság észlel, illetve azok az igények, amik által a lakosság szívesebben élne aktív életet a településen.

Szükségesnek érzem, hogy egy rendkívüli hiányosságot, Pilis Kulturális Koncepciójának hiányát mindenképp orvosolni szükséges. Ezt leginkább egy alapos vizsgálatnak kell megelőznie, melynek legfőbb kiindulója lehet az említett lakossági igény- és állapotfelmérés, amely által olyan koncepciót lehetne megalkotni, amely a döntéshozók és a lakosság igényeit is kielégíti. Hiszen ameddig koncepció, jövőbeli tervek nélkül végzik a helyi kulturális intézmények, szervezetek a feladataikat, addig valójában működnek és végzik a feladatukat, ellenben jövőbeli tervek hiányában nem fogják elérni azt a célt, amit szeretnék inkább csak egy szolgáltatást nyújtának.

E problémán túl még égető gond, hogy nincs helyben összefogás a szervezetek és az intézmények között. Ez azt is eredményezi, hogy előfordul olyan eset is, amikor a művelődési ház és a civil szervezetek programjaikat egymásra szervezik a kommunikáció hiánya miatt. Ennek megoldása lehet egy Közművelődési Kerekasztal létrehozása, ahol a helyi civil szervezetek, a közművelődési intézmények képviselői és a döntéshozók meg tudják határozni a jövőbeli együttműködési stratégiájukat.

A helyi értékőrzéssel kapcsolatban is fontos hiányosságokat tárt fel a dolgozat, melynek megoldásai is kifejezetten szükségesek, ahhoz a fiatal korosztályok vagy az újonnan betelepülők ismerik azt, hogy hol élnek.

Ennek az értékátadásnak a legfőbb színtere lehet egy Tájház kialakítása, ahol a helyi értékeket gyűjtenék, gondoznák, bemutatnák.

Jelenleg erre a célra Pilis Város Önkormányzat tulajdonában van egy ingatlan, mely rossz állapota miatt jelenleg alkalmatlan e cél betöltésére. Az ingatlan felújítására a *Csernai Pál Művelődési Ház* beadott egy pályázatot, melynek folyamatban lévő elbírálásán múlik, hogy mekkora időtávon belül valósulhat meg ennek az épületnek a felújítása, amivel együtt járna, hogy Tájházzá alakítják ki.

A helyi értékek megismerésén is van mit fejleszteni, ezért úgy gondolom, hogy helyismereti séták, túrák alkalmával nagymértékben lehetne ezen javítani. A helyismereti sétákat több alkalmas rendezvénysorozatként lehetne megvalósítani, ahol egy-egy helyi „idegenvezető” mutatná be egy-egy Pilishez kapcsolódó értéket.

Ezen felül fontos lenne a Települési Értéktár Bizottság munkájában is fejlesztéseket eszközölni, hiszen a 2022-es 80%-os tagság cserével elkezdődött egy folyamat, de ez még láthatóan kevés, hiszen a Bizottság munkája lassú, hiszen évente egyszer üléseztek eddig és az értékgyűjtést is nehézkesen végzik, hiszen a legutóbbi 2022-es októberi ülésük óta a felvételre javasolt értékekről szóló anyaggyűjtés még azóta is folyamatban van.

E rossz működés miatt a Települési Értéktárról és az Értéktár Bizottságról egyáltalán vagy széles körben nincs tudomásuk a helyben élőknek, aminek következtében a lakosság nem tud belefolyni az értékgyűjtésbe és javaslatokat sem tudnak beterjeszteni. Így égető feladat lenne a Települési Értéktár Bizottság kommunikációjának fejlesztése, ami az aktív működés jelenléte mellett egy folyamatos kapcsolattartást jelentene a lakossággal: egy helyi fórum, kommunikációs csatorna (Facebook oldal, önálló weboldal létrehozása) ezt mindenképpen hatékonyan segíthetné, ezen felül még megfelelő lépés lenne az is, ha a településen működő *Hírnök* nevű önkormányzati lap minden lapszámában bemutatnának egy-egy értéket, illetve a folyamatban lévő bizottsági munkáról is folyamatos tájékoztatást nyújtanának a lakosság részére.

IRODALOMJEGYZÉK

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. Elérhető: <https://njt.hu/jogszabaly/1997-140-00-00> [Hozzáférés dátuma: 2023. 07. 05.]
- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről. Elérhető: <https://njt.hu/jogszabaly/2018-20-20-5H> [Hozzáférés dátuma: 2023. 07. 05.]
2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200030.tv> [Hozzáférés dátuma: 2023. 10. 27.]
- Andorka, R. (2006). Bevezetés a szociológiába (első. kiad.). Budapest: Osiris Kiadó.
- Arapovics, M., & Vercseg, I. (szerk.). (2017). Közösségfejlesztés módszertani útmutató (első. kiad.). Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum; Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ; NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.; Országos Széchényi Könyvtár.
- birosag.hu. (s.a.). Civil szervezetek névjegyzéke. Letöltés dátuma: 2023. szeptember 18, forrás: <https://birosag.hu/civil-szervezetek-nevjegyzeke>
- Cserné Adermann, G., & Ponyi, L. (2018). Kultúrakutatás módszertani alapjai [e-könyv]. Letöltés dátuma: 2023. október 26, forrás: <https://nmi.hu/wp-content/uploads/2019/02/Tud%C3%A1st%C3%A1r-X-Kult%C3%BArakutat%C3%A1s-m%C3%B3dszertani-alapjai.pdf>
- Farkas, J., Benkei-Kovács, B., & Vácziné Takács, E. (szerk.). (2021). Helyi értékek nyomában. A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában (első. kiad.). Budapest: BGE KVIK.
- Grad-Gyenge, A., Kiss, Z., Legeza, D., Pontos, P., & Tomori, P. (2018. október). A nemzeti kultúra és a nemzeti kulturális tartalom jogi definiálása – különös tekintettel a szerzői jogi és egyéb kulturális szabályozási kapcsolódási pontokra – I. rész., IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE, 13. (123.)(5), 7.
- Hofstede, G., & Hofstede, G. (2008). AZ ELME SZOFTVERE - AZ INTERKULTURÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS SZEREPE A TÚLÉLÉSBEN (Átdolgozott és bővített második kiadás. kiad.). Pécs: VHE Kft.
- kjvk.hu. (s.a.). A Kármán József Városi Könyvtár rövid története. Letöltés dátuma: 2023. szeptember 15, forrás: <https://kjvk.hu/az-intezmeny-tortenete/>
- Lakint1. (2023. szeptember 26). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.

- Lakint2. (2023. szeptember 26). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint3. (2023. szeptember 27). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint4. (2023. szeptember 27). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint5. (2023. szeptember 27). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint6. (2023. szeptember 28). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint7. (2023. szeptember 29). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint8. (2023. október 02). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Lakint9. (2023. október 02). Lakossági interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Nemzeti Művelődési Intézet. (2016). Értékekre hangolódva - a nemzeti értékgyűjtés módszertani kézikönyve [E-könyv]. Budapest: Nemzeti Művelődési Intézet. Letöltés dátuma: 2023. október 27., forrás: https://nmi.hu/wp-content/uploads/2019/10/E%CC%81rte%CC%81kekre-hangolo%CC%81dva_egyben.pdf*
- nyilvantarto.hu. (2023). Magyarország állandó lakosságának száma 2023 év első napján megyei és települési bontásban. Letöltés dátuma: 2023. november 04, forrás: Magyarország állandó lakosságának száma 2023 év első napján megyei és települési bontásban: https://nyilvantarto.hu/letoltes/statisztikak/kozerdeku_lakossag_2023.xlsx*
- Pest Megyei Hírlap. (1961). Móricz Zsigmond nyomán A pilisi népfőiskola. Pest Megyei Hírlap, old.: 4.*
- Szabó, Z. (2015). Jelentős pilisi személyek (2.. kiad.). s.l.: magánkiadás.*
- Szabó, Z. (2017). Közhírré tételük (első. kiad.). s.l.: magánkiadás.*
- Szakint1. (2023. július 13). Szakértői interjú. (L. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Szakint2. (2023. július 31). Szakértői interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Szakint3. (2023. augusztus 10). Szakértői interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- Szakint4. (2023. szeptember 13). Szakértői interjú. (L. B. Laczkó, Kérdező:) Pilis.*
- piramis3 [kép online] Elérhető: <http://www.hungarikum.hu/hu/content/hogyan-lehet-valami-hungarikum> [Hozzáférés dátuma: 2023. 10. 27.]*